

Hans O. Hajerns gravminne i Komnes

Dette er historien om da vi fant onkelen til oldemora mi i et uthus oppe i Komnes. Der hadde han stått gjemt og glemt i mange år. Det er en snodig sak.

Vi har vel alle aner tilbake på en eller flere husmannsplasser. Noen av mine bodde rundt om innpå Skauane; det heter så helt nord i Siljan. Ole Levorsen og Marte Hansdatter var mine tippippoldeforeldre. De kom til å tilbringe det meste av sin tid på plassen Dammyra, som de etter alt å dømme rydda sjøl. I løpet av årene 1813 – 1834 fikk de ni barn, der alle vokste opp. Blant dem var Hans og min tippoldemor Karen.

Om tippoldemora mi skal ikke sies mer i denne sammenheng, ikke annet enn at hun tok slektsstafetten videre på Dammyra.

Flyttet til Hajern i Sandsvær

Hans derimot, han flyttet til Hajern i Sandsvær. Dermed er vi inne på det løp denne historien egentlig dreier seg om. Hans Olsen Dammyra og Inger Larsdatter fra Goringøen fikk sønnen Ole som uekte 1843, før de giftet seg i Siljan kirke 1844.

Tre år senere dro de til Sandsvær. I 1847 og påfølgende år utvidet jernverkseier Michael Treschow sitt skogareal med flere oppkjøp omkring Hajern. Det ga arbeid for Hans, som gjennom livet omtales både som innerst, husmann, forpakter, hogger, skogbetjent og skogvokter.

Hans skulle komme til å bli lenger ved Hajern enn Treschow. Mens brugseier Anders Olai Haneborg med Vittingfoss Træsliberi kjøpte skogen av Treschow Fritzøe i 1880, ble Hans boende på plassen i sydenden av Hajern-vannet antakelig helt fram til han døde i 1893. Hans fikk mange barn i to ekteskap.

Ved folketellingen 1865 bodde det ni personer på Hajernplassen, med tre kuer og fire sauer. Hans var fortsatt der ved folketellingen 1891, sammen med sin andre kone Maren Kristine Halvorsdatter og deres felles datter Anne Sofie.

Den gamle Hajernstua med fjøs. (Foto fra Sandsværs historie, bind III)

Det var ikke vanskelig å finne fram til Hajernplassen for en med frimodighet til å ringe innfødte, etter å ha lett dem opp på finn.no-kart og Opplysningen 1881. Ole Martin Bakke på gården Nord-Bakke i Komnes konsulterte faren Hans Martin, og ringet inn på et kart området for Hajernplassen i sydenden av Hajern-vannet. Dette stemte med et annet kart, med gamle stedsnavn. Like greit gikk et søk i gravminnebasen til DIS. Der sto Ole Hajern, født 1843 - død 1922, oppført på Komnes kirkegård.

Dette gravstedet kunne jo vært artig å se, men graven var slettet og gravminnet borte. Ole Martin Bakke sa at gravstøtten muligens var tatt vare på, og styrte en søkende slektsforsker til kirketjener Trond Pedersen. Han var velvilligheten selv og skulle undersøke, men meldte senere per sms at man nok ikke hadde noen gravstein etter Ole Hajern.

Historien skulle slutte der

Det var ikke så mye å mase mer med. Ikke før det etter noen uker kom en ny sms fra kirketjener Trond Pedersen. Han fortalte at han inne i uthuset ved kirken hadde funnet en annen gravstein med Hajern-navnet; Hans O. Hajern, født 1821 og død 1893.

Det var jo han som kom fra Siljan i 1847, og som var onkel til oldemora mi! Hvorfor denne steinen var å finne inne i uthuset, hadde Trond Pedersen ingen formening om.

Så ble det en tur til Komnes for å ta bilde, og nå kom det for en dag at tidligere kirketjener Roar Gran Nilsen hadde funnet steinen en gang på 1980-tallet, da man rev et gammelt uthus ved kirken.

Roar Gran Nilsen kunne fortelle at man hadde tatt vare på dette gravminnet mest på grunn av navnet. Hajern er kjent som geografisk navn, men svært sjelden som familienavn.

Hans O. Hajerns jordiske minne ble satt inn i det nye uthuset. Der ble det påny gjemt og glemt inntil en utrangert bladfyk med slektsinteresse begynte å spørre og grave 30 års tid senere.

I dag er dette et av de eldste gravminner man har i Komnes. Det er ikke stort, og kan ved første øyekast se ut til å være støpt av sement, bare en navneplate som har vært innfelt i en større stein. Slike gravminner er å se, men det rimte ikke helt. Hajern-folka kunne ikke forventes å ha kostet på noe staselige greier.

Komnes kirke (Foto: Trond Strandsberg)

Trond Pedersen med Hans O. Hajerns gravminne

Riktignok står Hans Olsen oppført i folketellingen 1891 med «litt kapital». Han eide huset sitt og forpaktet jorda uten å betale avgift, men velbeslått var han sikkert ikke. Sønnen Ole finner vi bortsatt og forsørget av «fattigvæsenet» ved folketellingene 1900 og 1910.

Kirkegårdskonsulenten

Helge Klingberg i Stokke, tidligere kirkegårdskonsulent for Kirkedepartementet og nylig utkommet boka «Gravminner gjennom tusen år», kunne si noe mer:

-Dette var en ganske uvanlig og hyggelig historie. Jeg tror at plata har hvilt på en enkel jernkonstruksjon. Disse gravminnene var veldig vanlige blant folk som ikke var spesielt velstående, men nå er de uhyre sjelden å se. Det er ingen tvil om at plata er av marmor og den er antakelig fra et norsk steinbrudd, kanskje helst fra Vestlandet eller muligens fra Nordland.

Helge Klingberg er skeptisk til at slike plater som ligger og slenger i uthus og driftsbygninger blir tatt godt vare på. Han sier at de bør få komme inn i kirken, hvor de kan få plass sammen med andre historiske gjenstander.

Det samsvarer godt med kirketjener Trond Pedersens tanker om Hans O. Hajerns gravminne. Han er helt klar på at det vil bli tatt hånd om.

Hans O. Hajern, 1821-1893

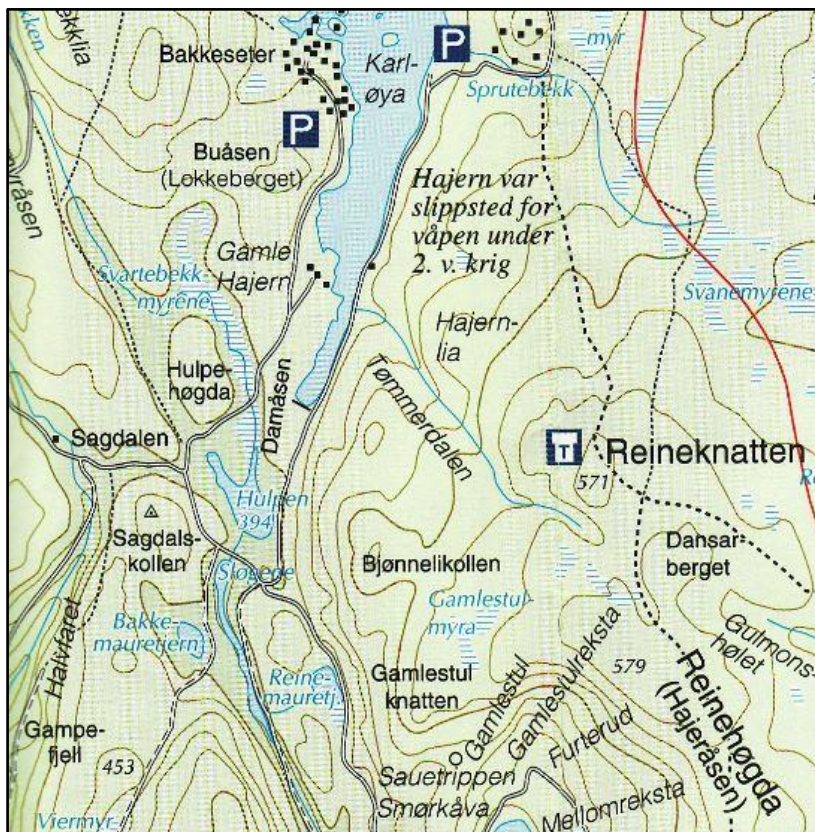
Tenk å få såpass oppmerksomhet!

Hans O. Hajern skal ikke enda en gang bli stuet vekk. Kanskje kommer han, eller i hvert fall steinen hans, inn i kirkens våpenhus.

Noe slikt kunne nok ikke husmannssønnen fra Dammyra i Siljan ha sett for seg, at han skulle få såpass oppmerksomhet nesten 200 år etter at han kom til denne verden!

Tor Gervin 2013

rot@sf-nett.no

Mange av de gamle stedsnavnene omkring Hajern ble samlet inn i 1970-åra og tegnet inn på et nytt turkart i 1996. Her ser vi plassen Gamle Hajern.